

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΤΟ ἡ ἑννατῇ περίπου ἑσπερινῇ ὥρᾳ τῆς 11 τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1897. Ἡ φύσις ἦν περιβεβλημένη τὴν πανέκλαμπρον αὐτῆς στολὴν, ἐνῶ ἡ κώμη τοῦ Ἀλικιανοῦ καὶ αἱ ὄχθαι τοῦ Καιρίτη-Πλατανιά κατακεκοσμημέναι ἐξ ἀνθέων καὶ καρπῶν παντὸς εἶδους ἐσπεριδοειδῶν δένδρων διέχεον ἀνεκφράστως γλυκυτάτην εὐωδίαν καὶ περιέλουον ἐν νυκτὶ διὰ μυροβόλων ἐπιπνοιῶν τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς περιβοήτου ἀπὸ τῶν Κρητικῶν ἐπὶ ἐνετοκρατίας Γάμων πλουσίας καὶ παμφόρου κώμης. Ὁ Χριστιανικὸς ἐν Κρήτῃ κόσμος ἤγε διπλὴν τότε καὶ ὑπὲρ πᾶσαν κατάληψιν σεπτὴν καὶ εὐελπιν ἐορτὴν καὶ πανήγυριν. Ἐνθεν μὲν ἐτελοῦντο αἱ ἀκολουθίαι τῶν κοσμοσωτηρίων τοῦ Κυρίου παθῶν ἐν τῇ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς ἱστορικῆς κώμης ἐκκλησίᾳ, ἡ ὁποία ἦν πλήρης ἀρειμανίων ἐργωρίων πολεμιστῶν, ἐτέρωθεν δὲ ἦν ἔτι τότε ἐν ἀκμῇ ἡ ἀποστολὴ καὶ δραῖσις τοῦ τῆς Κατοχῆς Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος διετέλει ἐν ἀγνοίᾳ τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ ἀντιθέτῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου πόλῳ ἢ ἂν εἶχε μεταδοθῇ τι ἐξ αὐτῶν διὰ τοῦ ἐν Ἀντικυθήροις ὀπτικοῦ τηλεγράφου, τοῦτο καὶ λακωνικώτατον καὶ εἰς μόνον ἴσως τὸν τῆς Κατοχῆς ἀρχηγὸν καὶ τὸ περὶ αὐτὸν ἐπιτελεῖον θὰ ἦτο γνωστὸν. Μεθ' ὅλην ἐν τούτοις τὴν ἀγνοίαν περὶ τῶν ἐν τῇ Χέρσῳ Ἑλλάδι διατρεχόντων ἐβλεπέ τις, ὅτι ἐπεκράτει παρὰ τῷ οὐχὶ εὐαριθμῷ ἐκείνῳ ἐν Ἀλικιανῷ πλήθει ποιά τις, ἀνεξήγητός τις ἀνησυχία, κυμαινομένη μεταξὺ ἐλπίδων καὶ διαψεύσεως αὐτῶν πάλιν, ἐνῶ δὲν εἶχε παρέλθει ἔτι πολὺς χρόνος ἀπὸ τῶν θριάμβων, οὓς εἶχε καταγάγει ὁ χριστιανικὸς στρατὸς ἐν τε Λεϊβαδίῳ καὶ Ἀγιά καὶ ἐν Βουκολιαῖς.

Οὕτως ἐχόντων τῶν ἐν Ἀλικιανῷ πνευμάτων τὴν νύκτα

τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, ἀκούονται αἶφνης σαλπίσματα γοργὰ μὲν, ἀλλὰ μυστηριωδῶς σοβαρὰ ρυθμίζοντα τὸ βῆμα στρατοῦ ἐξορμήσαντος ἐκ τῶν καταυλισμάτων αὐτοῦ καὶ βαίνοντος ἐν ἀνεκφράστῳ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ ἀμέμπτῳ κόσμῳ, ὅπως τελέσῃ κατὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν καὶ περιφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου τοῦ Σωτῆρος τὴν τιμητικὴν τοῦ Κράτους θρησκευτικὴν πομπήν. Καὶ διεδίδετο μὲν ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ὅτι ἤθελε συμβῇ τὴν νύκτα τοῦ Ἐπιταφίου πανεύμορφόν τι καὶ ἐξοχῶς μυστηριῶδες καὶ συναρπάζον, διότι ὀπλῖται μεταβαίνοντες καθ' ὁμάδας τὴν ἡμέραν κατεκόσμου καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν ἐγχωρίων τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Κυρίου, τὸ ὁπτιὸν τοῦτο καὶ ἀπτὸν τῆς παγγενοῦς τοῦ ἔθνους ἀναστάσεως σύμβολον· ἀλλὰ δὲν ἐδύνατό τις νὰ πρῶαισθανθῇ τὸ ὕψος τοῦ ἀνελιχθησομένου δράματος καὶ δὴ ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ πρὸ 330 περίπου ἐτῶν (τῷ 1570) ἐτελέσθη τὸ περιβόητον ἐκεῖνο τῶν Κρητικῶν Γάμων καὶ τοῦ προδοθέντος ἥρωος Κανδανώλου ἐθνικὸν δράμα καὶ ἡ φρικτὴ θυσία. Καὶ λοιπὸν προέβαινεν οὕτω μυστηριωδῶς ἐν νυκτὶ συντεταγμένη ἡ φάλαξ τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς ἐν μεγάλῃ στολῇ, ἡγουμένης τῆς χωροφυλακῆς ὑπὲρ τὸν ἐνθουσιώδη πάντοτε Λάκωνα ὑπομοίραρχον Ν. Τρουπάκη καὶ ἐπομένης ἐξαισίως μεγαλοπρεπῶς συμπάσης τῆς φάλαγγος, ἐν μεγάλῃ καὶ λαμπρᾷ στολῇ ἡγουμένου αὐτῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κατοχῆς Τιμολέοντος Βάσσου μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸν ὑπὸ τὸν Θεόδ. Λιμπρίτην λαμπροῦ ἐπιτελείου καὶ ἐπομένων τῶν διαφόρων ἐκ πεζῶν, πυροβολητῶν, μηχανικῶν καὶ εὐζώνων τοῦ στρατοῦ ὅπλων. Ἀγνωστον ἂν τυχαίως ἢ κατ' ἐκλογὴν καὶ σκοπίμως συνεδυσθῆσαν τσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκείνῃ φάλαγγι ἀπὸ τῆς μεγάλης τοῦ γένους ἐθνεγερείας ἐνδοξα ὀνόματα, οἷα τὰ τοῦ Βάσσου, Σταίκου, Τζαβέλλα, Λιμπρίτου μετὰ καὶ τῶν ἐφαρίλλων πρὸς αὐτὰ νεωτέρων, τοῦ Κωνσταντινίδου, Ἰσαδρόβσκη (καὶ τῷ 1866 ἀγωνιστοῦ τούτου ἐν Κρήτῃ), Παρασκευοπούλου, Κυπριανοῦ (καὶ αὐτοῦ ἐν Κρήτῃ παλαιμάχου), Βαρούχα, Ναπ. Παπούλια, τοῦ προκινδυνεύσαντος πρὸ τοῦ πύργου τῶν Βουκολιδῶν καὶ βαρέως τραυματισθέντος, καὶ ἄλλων πολλῶν φιλογενῶν καὶ φιλοπαρίδων νέων, ἐν οἷς τὸ ἄνθος τῶν ἐν Ἑλλάδι κρη-

τῶν ἀξιωματικῶν, ὡς ἐβελοντῶν ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῶν πα-
 τρίδος στρατευόντων. Τὸ ἀληθὲς ὅπως δῆποτε ἐν τούτοις εἶνε
 ὅτι ἡ φάλαξ ἐν γένει ἐκείνη τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐξε-
 προσώπει λίαν ἐπαξίως αὐτὸν καὶ ἦν ἀνταξία πρὸς τὴν περὶ
 βλεπτον Ἑλληνικὴν χώραν, ἥς τὰ ἐθνικὰ δίκαια μετέβη νὰ
 προασπίσῃ καὶ διεκδικήσῃ. Εἰς τὰ ἐνθουσιώδη λοιπὸν ἐκεῖ-
 να, ἀλλὰ καὶ μυστηρίου ἐν νυκτὶ ἔμπλεα κατὰ τὴν πρὸς τὸν
 ναὸν τοῦ τιμίου Σταυροῦ πορείαν τοῦ στρατοῦ σαλπίσματα,
 τὸ πᾶν ἀνεστατώθη, ὅτε δὲ εἰσελθὼν παρετάχθη ἐν τῷ ἱκα-
 νῶς εὐρεῖ περιβόλῳ αὐτοῦ, σιγὴ ἀνεκφράστου ἐξεδηλώθη με-
 γαλείου καὶ αἶνος ἐνδόμυχος πρὸς τὸν Ὑψιστον ὑπὸ χιλιά-
 δων λαοῦ ἀνεπέμπετο, ὅτι κατηξίωσε τέλος αὐτὸν νὰ ἴδῃ,
 ὅτι τόσαι γενεαὶ ἐπὶ ἐπτὰ ἡδὴ αἰῶνας εἰς μάτην μετὰ το-
 σούτους καὶ τηλικούτους ἀγῶνας καὶ θυσίας ἠὺχθήθησαν καὶ
 ἐπόθησαν. Καὶ ὅτε ἐξερχομένου τοῦ ἐπιταφίου ἐκ τοῦ ναοῦ
 εἰς περιφοράν, ὁ στρατὸς ἐπαρουσίασεν ὅπλα καὶ ἡχουσῶν
 τῶν σαλπίγγων προεπέμπετο ἐν ἀνεκλαλήτῳ κατανύξει ὁ
 Ἐπιτάφιος, παράφορος ἀληθῶς τὸ χριστιανικὸν ἐκεῖνο πλη-
 θος κατέλαθεν ἱλιγγος. Πόσαι τότε πατριωτικαὶ καρδίαι δὲν
 ἐπαλλόν μέχρι διαρρήξεως ἐκ τῶν ἠὺλογημένων ἐκείνων
 στιγμῶν. Πόσαι διάνοιαι δὲν ἐφαντάζοντο, ὅτι ἐβλεπον ἐκ
 πλήκτως διεξεγειρομένας ἐκ τοῦ ἀπ' αἰώνων βαθέος ὕψνου
 αὐτῶν καὶ ὡς διὰ σάλπιγγος Κυρίου εἰς ἀναβίωσιν καλου-
 μένας τὰς ψυχὰς τόσων ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος θυσια-
 σθέντων τέκνων αὐτῆς. Πόσον ὡς ἐν ὀπτασίᾳ δὲν ἐβλεπον
 προκυπτούσας σκιὰς ἐν ἀγαλλιάσει ἀνεκφράστῳ ἀπὸ τοῦ παμ-
 μεγίστου ἐκείνου καὶ χισσοκαλύπτου νῦν ἐρειπίου τῶν μεγά-
 ρων τοῦ ἐνετάρχοντος Φρ. Δαμολίνου, πτερυγίζούσας δὲ
 καὶ ἐν σκιρτήσει περιπιταμένας ὑπεράνω τῶν τάξεων τῆς
 ἑλληνικῆς φάλαγγος καὶ τῶν πολυπληθῶν τῆς Κρήτης πα-
 ληκαριῶν!

Ἀλλὰ τὸ κορύφωμα τοῦ μοναδικῶς συγκινητικοῦ ἐκείνου
 δράματος ἦν ἡ στιγμή, καθ' ἣν ληξάσης τῆς ἱερᾶς πομπῆς
 καὶ περιφορᾶς, εἰσῆλθεν ὁ στρατὸς πάλιν εἰς τὸν περιβόλον
 τοῦ ναοῦ καὶ παραταχθεὶς περὶ τὸν τύμβον ἐνδὸς τῶν ἡρώϊκῶς
 πρὸ διμηνίας ἐν τῇ τῶν Λειβαδιῶν μάχῃ πεσόντων καὶ ἐν τῷ
 περιβόλῳ τοῦ ναοῦ ταφέντος, τοῦ πρὸ μητρὸς Κρήσης (ἀνε-

φιας τοῦ Ζιμβρακάκη, χήρας) ἀξιωματικοῦ Ἀριστείδου Σαράτσογλου, ἔσπρησε τὸν ἐπιτάφιον ἐπὶ τοῦ ἀνθοστολίστου τύμβου αὐτοῦ, τῶν ἄλλων ἐνδόξων συναγωνιστῶν του, τοῦ Τριγυέττα καὶ Δανάλη, ταφέντων ἐν Μονοκουμάρῳ καὶ ἐν Πλατανιά. Ἐν ῥίγος τότε διέδραμε πάντας, στρατὸν τε καὶ ἐγχωρίους συναγωνιστάς, τὸ μὲν ἐπὶ τῇ ἀποδιδομένη τῶσφ συγκινητικῶς καὶ ἐπιχαρίτως ὑπὸ τῶν συστρατιωτῶν μεγάλῃ τιμῇ εἰς τοὺς ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους πεσόντας συναδέλφους, τὸ δ' ἐπὶ τῇ μυστηριώδει καὶ ὑψηλῇ στιγμῇ, ἣν τῶσφ προσηκόντως ἐξέλεξεν ὁ εὐφάνταστος καὶ ζωηρὸς τοῦ στρατοῦ τῆς Κατοχῆς ἀρχηγός. Σπανίως ἀληθῶς τοιοῦτον ἐγένετο μνημόσυνον ἐπὶ τιμῇ στρατιωτῶν ὑπὲρ πατρίδος γενναίως πεσόντων, ἐνῶ εὐλογοῦντος τοῦ περὶ τὸν Ἐπιτάφιον ἱεροῦ κλήρου καὶ ἡχουσῶν τῶν σαλπίγγων τὸ τιμητικὸν σάλπισμα, ὁ μὲν στρατὸς δακρυρροῶν ἐπαρουσίαζεν ὅπλα, ὁ δὲ πολὺτλας λαὸς τῆς Κρήτης ἀνέπεμπεν ἐν λυγμοῖς καὶ ἐκ βάθους ψυχῆς τὸ «Αἰωνία αὐτῶν ἡ μνήμη». Οὕτως ἤρξατο καὶ ἔληξε κατὰ τὴν Μεγάλῃν Παρασκευὴν ἐκείνην ἐν τῇ ἱστορικῇ κώμῃ τῆς Κυδωνίας Ἀλικιανῶ, ὅπου μετὰ τὸν Πλατανιὰν κατηυλίζετο ὁ στρατὸς τῆς Κατοχῆς, καὶ ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ δράματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἀνελίχθη ἀπὸ τῆς ἀνεπιλήστου στιγμῆς, καθ' ἣν ἀπέβη εἰς Κολυμδάριον ὁ ἀντάξιός ἐκεῖνος μεγάλων χρόνων στρατὸς τῆς Κατοχῆς, μέχρι τῆς ἀπελευθύνσεως αὐτοῦ (ἄλλη αὕτη οὐχ ἡ τοῦ συγκινητικῆς σκηνῆς) ἀπὸ τῆς περιβλέπτου καὶ πολυάθλου ἐκείνης ἐλληνικῆς γῆς, ὅτε καταπίπτει ἡ αὐλαία τῆς τοῦ δράματος σκηνῆς οὐχὶ διὰ θεοῦ ἀπὸ μηχανῆς, ἀλλὰ διὰ χαμαιζήλου καὶ ὑλοφρονεστάτου δαίμονος.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἐν Ἀλικιανῶ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, γνωστὴ δὲ καὶ ἡ λύσις τοῦ δράματος ἐν γένει τοῦ στρατοῦ τῆς Κατοχῆς! Ἄλλ' ὁ εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἐλληνικὸς λαὸς τῆς ἡρωίδος μεγαλονήσου, μεμνημένος τοῦ βιαίου καὶ πάλιν ἀποχωρισμοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀγκαλῶν τῆς Μεγάλῃς Μητρὸς του, οὐδέποτε παύσεται περιπαθέστατα πρὸς αὐτὴν ἀτενίζων. Ἐφ' ὅσον δὲ αἱ ἀηδόνες καὶ αἱ ὑπολαίδες τῶν παραδείσων καὶ περιβολίων τοῦ Ἀλικιανοῦ καὶ τοῦ Πλατανιᾶ θά τονίζωσι τὸ παναχρμόνιον πρὸς τὸν Πλάστην αὐτῶν μέλος, ὁ

λυρωδὸς τῶν δρυμῶνων τῶν ὑπερυμνήτων Λευκῶν Ὀρέων
 Βάρδος θὰ τραγωδῇ τὰς ἐθνικὰς θυσίας τοῦ στρατοῦ τῆς Κα-
 τοχῆς, ἐνῶ ὁ τοῦ Ὑψίστου λειτουργὸς ὑψὼν ἐν τῇ ἐκκλη-
 σίᾳ τοῦ Ἀλικιανοῦ τὰ Ἀχραντα Μυστήρια θὰ μνημονεύῃ ἐν
 ἄκρᾳ κατανύξει εὐγνωμόνως τῆς ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως
 τῆς Κρήτης τόσῳ ἐνδόξῳ πεσοῦσης τριάδος ἐκείνης τῶν
 ἀξιοματικῶν καὶ τῶν ἄλλων αὐτῶν συντρόφων ὀπλιτῶν.

B. ΨΙΔΑΚΗΣ

Η ΚΩΜΩΔΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

I

ΞΕΝΑ ὁ βορηᾶς ὁ ἄγριος τῇ Φύσει ἀναταράζει
 καὶ μέσα ὁ Χάρος μιά διπλῇ πανηγύρι γιορτάζει·
 εἶνε διπλῇ ἡ φτερούγα του κι' αὐτὸς γιὰ δὴν πονεῖ:

Μιά καταχνιά ἀπὸ αἵματ' ἔμπρὸς 'ς τὸ φονηᾶ χυμένη,
 μιά μουσικὴ σὲ στεναγμοὺς καὶ βόγγους τονισμένη,
 σὰ μάγγανο τὸν σφίγγουνε, τοῦ πνίγουν τὴ φωνή.

Μὰ γύρω εἰς τὸ πάναγνο παρθενικὸ κρεβάτι
 σέρνουν χορὸ οἱ ἄγγελοι κατάλευκοι, χιονάτοι:
 — Ἐκεῖ ψυχομαχᾷ φονηᾶς, ἐδῶ κόρη ἄγνή.

II

«—Φρίκη! τὸ αἷμα κόκκινο τὰ μάτια μου θολώνει
 ἀπ' τὸν ἀχνό του σύννεφο κατάμαυρο πλακώνει
 καὶ κατακαίει τὰ στήθια μου τῆς λύσσας ἢ φωτιά.

Στερνὴ στιγμή, τὰ βάσανα τ' ἀτέλειωτα δὲν παύεις,
 καινούργια δίψα μέσα μου γιὰ αἷμα μοῦ ἀνάβεις
 κι' ἄγριους πόθους μοῦ ξυπνᾷς μὲ μιά σου σαῖτιά.